

**REMISSVAR
2018-10-18**

Dnr 120/2018

**Handläggare:
Cecilia Ekstrand
cecilia.ekstrand@srf.nu**

**Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM**

Yttrande över Läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57), dnr Ku2018/01470/KO

Synskadades Riksförbund, SRF, är landets företrädare för personer som har en synnedsättning eller som är blinda. SRF arbetar bland annat med frågor som rör barns och ungas tillgång till en likvärdig utbildning. SRF lämnar härmed synpunkter på delar i betänkandet om barns och ungas läsning.

Läsdelegationens uppdrag att bidra till att ge alla barn och ungdomar mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser har varit mycket viktigt. En stor fördel har varit att knyta ihop läsning i skolan och på fritiden. Vi ser också positivt på att slutbetänkandet signalerar att barns och ungas läsning är ett ansvar för hela samhället.

SRF vill härmed lyfta barn och elever som använder punktskrift och deras rätt till likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser i skolan och på fritiden. Vi vill framhålla att talböcker är ett viktigt komplement för lustfylld läsning för denna grupp, men grunden i läsförmågan handlar om punktskriftsinlärning och användning.

Barn med svår synnedsättning eller som är blinda har punktskrift som sitt läs- och skriftspråk, vilket innebär att de kan både läsa och skriva på samma villkor som alla andra. Problemet är att punktskriften inte är allmängods i samhället och därför krävs det att rätt förutsättningar ges så att barn och unga som är punktskriftsanvändare kan utveckla sin läsförmåga och läsförståelse både i skolan och på fritiden. Denna Grupp barn är mycket liten, men den kräver stora resurser och en stor

medvetenhet från omgivningen om vilket stöd som behövs. Det är angeläget att alla runt barnen tycker att punktskriften är viktig och rolig eftersom alla måste vara med och stimulera barnen till att använda punktskriften. Tekniken med smarta telefoner, surfplattor och datorer är fantastisk, men barnen måste lära sig läsa och skriva punktskrift. Det är lätt att använda tal eftersom det är smidigare och går snabbare, men det innebär bland annat att stavning och grammatik påverkas.

Inom ett europeiskt punktskriftsprojekt har vi tittat på utmaningarna, goda exempel och vad som behöver göras för att barnen ska lära sig punktskrift och att utveckla sina kunskaper.

SRF anser att det är dags att lagstadga om rätten till undervisning i och på punktskrift i den svenska skollagen.

3. Små barns språkutveckling

Seende barn kommer i kontakt med skriftspråket tidigare än vid skolstart. När det gäller de punktskriftsläsande barnen kommer de snabbt efter sina seende kompisar om de inte också får tillgång till sitt läs- och skriftspråk tidigt. Punktskriften finns inte på mjölkförpackningar, reklam eller tunnelbaneskyltar. Det är där seende barn ofta får sina första upplevelser av att bokstäver formar text som innehåller budskap.

När det gäller att tidigt stimulera barn som ska bli punktskriftsanvändare så har Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, utvecklat en punktkasse (Liknar projektet Bokstart) som delas ut till familjerna via landets syncentraler när barnet är ca 1-2 år. Den innehåller en mycket enkel taktil bok och information. Vid 3-4 års ålder får familjerna en punktväska genom syncentralerna. Den innehåller en taktil punktbok (Vanten) tillsammans med saker som ska illustrera sagan, kreativt material, information och några små saker för att stimulera den taktila förmågan. När barnen är mellan 5-12 år så kan de vara med i Punktklubben och få sex paket per år. Paketerna innehåller spel, böcker, artiklar, pyssel med mera för att stimulera punktskriften. Hos MTM kan barnen låna taktila bilderböcker och punktskriftsböcker.

Vidare måste förskolan arbeta medvetet för att ge punktskriftsläsande barn goda förutsättningar att möta punktskriften. Det är viktigt att det finns taktila böcker på förskolan, och de går att köpa från MTM.

4. Läsning i skolan

4.1 Läsinsatser ska anpassas till elevers olika förutsättningar

Idag går de allra flesta barn som är blinda eller har en grav synnedsättning i vanliga skolor i sina hemkommuner. Detta ställer stora krav på skolsystemet. Antalet blivande punktskriftsläsare är lågt, ett tiotal barn per år i hela landet. Det innebär att det ofta saknas en upparbetad kunskap kring elever med grav synnedsättning eller som är blinda i en enskild skola eller ens i en kommun.

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, erbjuder utbildningar och löpande rådgivning för pedagoger för att hjälpa dem när det gäller att se den punktskriftsläsande elevens speciella förutsättningar och behov, men det kan tyvärr vara stor skillnad mellan olika skolor i hur mycket stöd pedagogen får från sin ledning. I det dagliga arbetet i klassrummet är många lärare ensamma, vilket kan innebära att ett stort ansvar för elevernas skriv- och läsinlärning hamnar på barnens resurspersoner. Dessa har inte alltid en tillräcklig pedagogisk utbildning för dessa uppgifter.

SPSM:s läromedelsavdelning framställer läromedel i punktskrift. Där går det även att beställa kartor och taktilt material. Parallellt med detta anpassar SPSM förlagsutgivna läromedel till tryckt punktskrift och till e-böcker så att alla elever ska kunna nå målen i skolan på likvärdiga villkor. SPSM utvecklar och framställer också material där marknaden inte täcker behoven.

Lärarna måste vara ute i mycket god tid för att materialet ska hinna bli klart. Det måste finnas kunskap och en medvetenhet hos lärare och annan personal så att punktskriftsläsande barn får likvärdiga möjligheter att utvecklas till goda läsare.

Rätten till undervisning i och på punktskrift

Punktskrift är en rättighet enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Ds 2008:223). SRF anser att det är dags att slå fast denna rättighet i svensk skollag. Länder med rätt till undervisning i punktskrift inskriven i lag är exempelvis USA (Disabilities Education Act, IDEA, 1997) och Norge (Opplæringsloven, 1998).

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har alla barn samma rättigheter och lika värde, alla barn har rätt att utvecklas och barnets bästa ska alltid komma först.

För att efterleva dessa båda konventioner menar SRF att det är hög tid att rätten att lära sig punktskrift ska skrivas in i skollagen. Det är ett viktigt sätt att säkerställa att barn med grav synnedsättning eller som är blinda får rätt till sitt läs- och skriftspråk. När punktskriften likställs med svartskriften måste inte minst skolhuvudmän ta ett större ansvar för denna elevgrupp. En tydlig ansvarsfördelning bör upprättas och lärare samt annan personal måste förse med rätt utbildning och kunskap för att tillgodose punktskriftsläsande elevers behov. Förutsättningarna skulle därmed öka för att alla barns läsning ska gagna lärande, nöje och livet.

Tillgången till material och böcker i punktskrift är god. SPSM ansvarar för läromedel till skolan och MTM ser till att populära barn- och ungdomstitlar finns tillgängliga för unga punktskriftsläsare. Punktskriftslåntagare har även en direktkanal till myndigheten och kan därför lämna titelförslag. MTM tillgängliggör även bilderböcker och gör dem taktilt läsbara med punktskrift och taktila bilder.

Böcker behöver dock ha läsare. Barnen måste därmed ges rätt förutsättningar så att de kan uppleva läsglädje. Den egna läsningen är också förutsättningen för ett fungerande skriftspråk. Talböcker är bra som ett komplement, men kan inte fullt ut ersätta upplevelsen att med den egna inre rösten ta del av litteraturen. Dessutom är ett fungerande skriftspråk en nödvändighet för att nå målen för sin utbildning och för att i framtiden få ett arbete.

10 Uppföljning och samverkan kring barns och ungas läsning

10.5 Förslag gällande samverkan kring barns och ungas läsning

SRF ser positivt på förslaget om att inrätta ett läsråd som ska arbeta för att samla och samordna aktörer och insatser inom kultur, skola, civilsamhälle, folkbildning och näringsliv kring barns och ungas läsning i och utanför skolan.

Vi menar att det är synnerligen angeläget att det finns kompetens om barn och elever med funktionsnedsättning och speciellt barn som är punktskriftsläsare i den föreslagna kommittén.

SYNSKADADES RIKSÖRBUND

Håkan Thomsson
Förbundsordförande